

A vogul nyelvjárások szóragozása.

V.

A pelimi vogul nyelvjárás.

Valamint a közép- és alsó-lozvai, úgy csatlakoznak szorosabban egymáshoz a pelimi és kondai nyelvjárások is. Még néhány századdal ezelőtt bizonyára szakadatlan földrajzi egységet alkottak területeik, melyeknek összekötő vonalai a jelenleg is használatban levő közlekedési utak lehettek: délfelől t. i. a Konda folyamvidékéhez tartozó *Jevra* (*Jiur-jō*) és a Pelimkába (*Palēm*) torkolló *Kondinka* (*Khontiñ-jā*) közti átkelő, éjszak felől pedig a felső-pelimi nagy tó (*Tumén*) és a *Sájim* (*Шаймское, Soqjempoul*) egyházas falva közti mocsaras terület. Pelim városának 1593-ban történt alapítása után az oroszok lassanként az egész környéket magukévá tették, úgy hogy ma a vogulok vidéke összesen csak pár falura szorítkozik a Pelimka felvidékének mintegy 40 versztnyi területén, melyek névszerint a következők: *Tarlé-powél* (Горла), *Jäni-vär-p.* (Хольшой лѣсъ), *Pekun-p.* (Ѓьгуновъ), *Rék-w-p.* (Зарѣчная), *Niñkét-jä-p.* (Шемталекъ), *Saltiñ-p.* (Сальтинская), *Votép-p.* (Вотьпа), *Partéç-p.* (Портыхъ), *Massau-p.* (Массава), *Ätém-jä-p.* (Вершинская). Nyelvjárásilag ezekhez sorakoznak a Pelimka és Lozva közti területen folyó és a Tavdába (*Tait-Pqlm*) ömlő *Vaglja* (Вагли, *Völ-jä*) folyó vidékének vogul falvai is, jelesen: *Rint-tit-p.* (Ринты), *Völ-jä-p.* (Сотники), *Tur-alem-poul-p.* (Заозерное), *Käm-p.* (Кама), *Puj-jä-p.* (Вуьпины) és *Tiñ-pöl* (Тыня). — Bár *Reguly* is, *Ahlquist* is keresztül útaztak e folyó vidékén (erre vevén t. i. útjokat a *Tarés-jä*, illetőleg éjszaki *Szoszva* felé), hagyományaikban kevés nyoma mutatkozik itteni tanulmányaiknak, mely *Reguly* szótári jegyzeteinek pár adatában s a «*Pelym'sche lieder*» cím alatt található kis szöveg-

gyűjtésben áll. Ez utóbbinak tartalma: 1. *Kqiss-jéri* (*Khqis-jeri*, Khaisz-ének; Vog. Népk. III., 521.); 2. *Voki-jéri* (*Voki-jeri*, Medve-ének; u. o. 538.); 3. *Agapi Stepanovna voarem jeri* (A. S. *vārem jeri*, Muratkova Agáfija készítette ének); 4. *Nastase Feodorovna voarem jeri* (A. F. készítette ének); 5. *Agsinja Apanasejevna voarom jeri* (N. A. készítette ének); 6. *Ātimjä puäl jeri* (Ātimjä falusi ének). — Magam *Rëkw-powël* állomásomon 1888. novemberben foglalkoztam a pelimvidéki nyelvvel,* a midőn szótári és nyelvtani gyűjtéseken kívül főkép Regulynak idézett rendkívül fogyatékos följegyzésű szövegeinek megfejtése, illetőleg átírása képezte czé-
 lomat. Mint mindenütt az eloroszosodott vidékeken, úgy itt is jóformán kiveszett az ének- és regetudomány, melynek selejtes maradványaiból csak ügygyel-bajjal volt módomban megszerezni egy kis mutatóvánt a *Joak-jeri* (Nénike-ének) bohózatban.

A) N é v s z ó r a g o z á s.

1. §. Névszó-tő.

I. A tövégi γ -nek más nyelvjárásokban is divatos gyöngülésének példái: *vā* erő: birtokosragokkal *vām*, *vān*, *vāt*; *vāram*,

*) Legyenek itt megemlítve azon személyek nevei, kiket az egyes nyelvjárások tanulmányánál tanítókul alkalmaztam; ezek voltak: az ejszaki nyelvjárásra nézve: Tatjana Alexejevna Szotyinoва szül. Szalavárova asszony *Tat-tit-paul* (Jurkina) faluból; — 2. a középlozvai nyelvjárásra nézve: Michail Grigories Pēršā *Tōrēx-poël* (Pēršina) faluból; — 3. az alsólozvaira nézve: Fadjej Ignatjev Lachtjin *Jgul-tit-pöl* (Kuzjina) faluból; — 4. a kondaira nézve: Rodjion Djimitrijics Pupin, Jefim Djimitrijics Pupin, Szergej Jakovljeries Csorin és Mikolaj Grigories Kartjin (volosztbeli golova) mindnyájan *Lous-poul* (Leuši) faluból; továbbá a felsőkondaira nézve: Ivan Tjimofejics Szatjigin (az utolsó kondai fejedelem, Szatik unokája) *Lōγ-voqni-pöul* (Szatyigi) faluból; — 5. a pelimi nyelvjárásra nézve: Szergej Kiriljics Manzirkov *Rëkw-powël* (Зарѣуна) faluból; — 6. a tadvaira nézve: Mitrij Jepimov Kosztyin *Coumitär-poul* (Csandiri) faluból és Pavel Tjimofejics Torgajev *Ūtñ-khuli-poul* (Kuzjajeva) faluból.

vqɾän; *vqɾau* stb. *vq̄ñ* erős, *vq̄tal* erőtlén | *oq* leány (*jäi-q̄* testvér) : *q̄m* v. *q̄ɾem*, *q̄n* v. *q̄ɾen*, *q̄ɾät* | *pū* fiú : dual. *pūɾei*; *pūɾän* fiai | *mō* föld : *mōm*, *mōn*, *mōɾät* | *jäi* atya : *jäim*, *jäin*, *jäɾät*; dat. *jätän*. — Mássalhangzó-csoportban a tövégi *ɾ*-nek gyöngülése történhetik a lozvai nyelvjárások módjára pótló nyújtással is, pl. *kwal*i kötél : instrum. *kwallél* | *täri* fenyő : *tärrém*, *tärrén*, *tärrät* | *jeri* ének : *jer-rém*, *jer-rén*, *jer-rät* || *säs* anyai nagybátya : *sässém*, *sässät* (v. ö. éjsz. vog. *kwäl*i 'tari', 'eri', tő : *kwalɾ-*, *tarɾ-*, *erɾ-*; kondai *säs*, tő : *säsɾ-*). Azonban gyakoribb eset az afféle, melyet az igei praesens *ɾ* képzőnél tapasztaltunk (v. ö. éjsz. vog. *mine'im*, *mine'in*, plur. 3. sz. *mine'it*, pelimi *minēim*, *minein*), pl. *pupi* bálvány (éjsz. vog. *pupi'*, tő : *pupɾ-*) : *pupeim*, *pupein*, *pupät*; *pupiäm*, *pupiän*; *pupiɾu* stb. | *jan*i játék (éjsz. vog. *joni'*, tő : *jonɾ-*) : *janeim*, *janein* *) *janät* | *noli* kigyó : *noleim*, *nolein*, *nolät* | *pqi* fűszár (éjsz. vog. *pori'*) : *pqiim*, *pqiin*, *pqiät*; *pqiäm*, *pqiän*; *pqiɾu* stb. | *töri* daru : plur. nom. *töreit* || *vqni* hegyi erdő : *vqneim*, *vqnein*, *vqnɾät*.

Nyilván az utóbbi töcsoport analogiájának hatása az *i* (eredetileg *j*) tövégnek változása az efféle szókban, mint : *jengi* szolga (работникъ; éjsz. vog. *ēnkaj*, kondai *īnki* szolgánő) : *jengeim*, *jengein*, *jengä*; *jengiäm*, *jengiän*; *jängiɾu* | *sīri* kard (éjsz. vog. *sirej*, kondai *sēri*) : *sīreim*, *sīrein*, *sīrät*; *sīriäm*, *sīriän*; *sīriɾu* stb. || *lqmi* szúnyog (éjsz. vog. *lq̄m-uj*) : plur. nom. *lq̄meit*. Ezekkel szemben az éjsz. vog. *lili* lélek, *nuli* lúczfenyő, *rusi* rojt stb. efféle szóknak megfelelőleg a pelimiben ilyen alakokat találunk : *lē*, *nul*, *rus*; birtokosragokkal : *lélēm*, *lélēn*, *lélät*; *nulēm*, *nulät*; *rusem*, *rusät* stb.

A tövégi *w* szokásos gyöngülésének példái : *nän-jau* morzsa : *jqum*, *jqwén*, *jqwät* | *käu* malomkő : *säm-käwē* szembogár | *jēkwē* aszszony : *jēkum*, *jēkun*, *jēkwät* | *oqku* nagynéne : *oqkum*, *oqkwät* | *qɾqkhw* pálinka : *qɾqkhum* stb.

II. A tő belsejében mutatkozó gyöngülések : a) a diftongus elváltozásával : *tol* láb : *lailēm*, *lailēn*, *lailät* | *tot* ruhaújj :

*) A gyöngülésnek ilyen módja magyarázza meg az alsó-lozvaiban a *jāni* «játék» szónak egészen különálló és sajátosságos ragozási alakját, mely t. i. a következő : *janium*, *janium*, *janiät*; míg *šori* «virág» (éjsz. vog. *šori*) mellett a megfelelő alakok : *šorim*, *šorin*, *šoriät*.

taitém, taitén, taität | *mot* máj: *maitém, maitén, maität* || *poul, povel* falu: *pqilém, pqilén, pqilät*: — b) az orrhang kivetésével és a többeli magánhangzó rövidítésével: *läχ* szó: *läñghém, läñghä* v. *löñghä* | *lēχ* ék (éjsz. vog, *länk*): *instrum: lēñghél* | *naχ* a kelepce kifeszítő fapeczke: *birtokosr. 3. sz. nāñghät* | *ket* sapka: *kēnlém, kēntät* | *khut* háti batyú: *khuntém* | *kwāš* karom: *kwāñšém* | *šuš* bolha: *šunšém* | *khup* hab: *khumpät* stb.

III. Érdekes alakulata a tövégi mássalhangzó-csoportnak mutatkozik az ilyenekben: *vulmé* «álom» e mellett: (nom.) *vutém, núlmé* és *núlé* seb, *núlmé* és *núlé* nyelv, *pitmé* és *pitém* ajak, *surmé* és *surém* tetőnyílás, *khašmé* és *khašém* hagyma | *pužné* és *pužén* köldök, *tarné* és *tarné* réz | *löl-khönré* és *löl-khönér* a láb térdhajlata (hátnál); v. ö. éjsz. vog. *ülém, núlé*, *surém, nélm, pitni, pužni*. Ez alakok ugyanolyan hangalaki viszonylást tükröznek, mint a régi magyar *álm* és a későbbi *álom*; azonban tekintve szűk terjedtségi körét az elősorolt vogul alakok végső tőhangzóját aligha lehet az ősgor tövégi magánhangzó maradványának tartanunk, hanem inkább a ragozott alakok analogiai hatása alatt (pl. *vulmé-m, vulmé-n*) keletkezett új nominativusi fejlemény-alaknak.

2. §. Viszonyragok.

1. Nominativus. — A kettős számban képzője: *-ei*, pl. *vqtém* arc: *vqtmei, sām* szem: *sāmei, khum* férfi: *khumei, pū* fiú: *pūrei*. A *kitei* «kettő» mellett itt is van *okwäi* «egy», *khus äri okwei* huszonegy, *vöt äri okwei* harmincegy stb.; ellenben jelzőileg: *okw' lū* egy ló). — A többes képzője: *-t* (kötőhangzóval *-ét*), pl. *möt* földek, *lüt* lovak | *khumét* férfiak, *oqmpét* ebek, *vujét* állatok | *lameit* szűnyogok, *toreit* darvak stb. (l. 1 §.).

2. Accusativus. — Kifejezése, mint az éjszaki nyelvjárásban, ragtalan még határozott tárgy esetén is, pl. *jāřäm tēm sāmiñ* *Vutép ju-tatilām* atyánkat, mely felfalta, a nagyszemű ugatót vigyük haza | *tqtut-vul-šup nuñk-listé* a tüzes üszökdarabot földobta (Vog. Népk. III, 521.) | *ti vqr ləχw müttim* körüljáróm ezt az erdőt || *vuj-anšuy vuj-ät ät täre-m-vuntesté* az «állatóreg» szagát megülte (Vog. Népk. III, 523.).

3. Locativus. — Ragja: *-t*. Képes használatára példák: *vqř-jū äšérm ät taršéti* az erdei fa a hidegben föl pattog (деревина

трещить отъ морозу) | *natiñ tōrem nattē pilnē mātr at khqntlog-lin* koros világ korában (v. kora óta) nem találtak félni valót (Vog. Népk. III, 523.).

4. **L a t i v u s.** — Ragja: *-ne, -n*. Példák alkalmazására: *a*) allativus: *mot l on g h n e perém tés* más útra (на другую сторону) fordult | *mart mōne teilentī* déli vidékre (за теплое море) repül || *poñkāt vū t n e mājit* fejét vízbe (въ воду) dugja | *mātr tōr n e jel-māñimtōxw* valamit kendőbe (въ платокъ) göngyölni; — *b*) superlativus: *v o q n e p n e tōús nuñk-puptqu* a horogra (на удуд) föltűzik a férget | *khul kēruy šal-jūne* halat tűzni a nyársra (на шестикъ); — *c*) dativus: *tōrem síškwēn āsenteim* istenben reménykedem (надѣюсь на бога); — *d*) képes használatok: *kit vurt n e pal-vurtināu* két részre (на двое) osztjuk föl || *š o r n e pātsei* összevesztek (ссорились, pörbe estek) | *amqanēm tāu šō u n e pättitū* ő engem bajba juttat (меня досадить) | *khwoitēp-khar j o l n e pāts* a beteg megkönnyebbült (легче сталъ) v. könnyébségbe jutott | *jāni nuñ n e tatimē* nagy eskü elé v. esküvéshez viszlek téged (въ присягу я тебя поведу) || *kit šō t n e khoji* két rubelbe kerül (два рубля стоить).

5. **E l a t i v u s.** — Ragja: *-nēl* gyér használatban, pl. *v a r n e l tēlēm vqr-vantert* erdőből termett erdei vidra (Vog. Népk. III, 521.).

6. **T r a n s l a t i v u s - e s s i v u s.** — Ragja: *-āi*. Példák: *taxtjū i š-kārkwāi khattelān!* hasítsd a tűzifát apróra (дрова мелко коли)! | *tī mō pontāi vārīm* ezt a földet sikká teszem | *qasēn lā k w ā i soxtuχ* a madzagot karikába folszedni (веревку въ кругъ sobratъ) | *khqtelt vū ñkwāi itst* a napok rövidek lettek (дни коротки стали) | *tā'ilā pun!* tedd telivé! | *mowēst okw' āñāi pūntlān!* rakd a ruhákat egy csomóba (въ кучу складывай одежу) || *tīt m u j ā i ōli* itt vendégül van (онъ въ гостяхъ здѣсь) | *parāi khujī* ugaron fekszik (парой полежить) | *o q r e n t ā i vīxw, mīxw* kölcsön (въ долгъ) venni, adni.

7. **I n s t r u m e n t a l i s.** — Ragja kötőhangzóval kapcsolt *-l*, pl. *tupēl nārekhī* evezővel tolja ladikját (весломъ пехатся). Képes használatára példák: *šāmān lūs- vū tē l khajtījē* szemei könnyekkel omlanak (futnak; слезы бѣгутъ изъ глазъ) || *t i n ē l lāl-p-taxtuχ* árra nézve egyezkedni (ладиться въ цѣнѣ) || (módhatározó) *am-proqlēm tāu vā l ā k ē l oχsā vis* ő tőlem erőszakkal vett el pénzt (силой отъ меня деньги взялъ) | *nār l q m tē l jāli* meztelenül jár

(нагишомъ ходить) | *täu näžät p o ñ k el òli ò* egyedül (tdk. egymagában való fővel) él (одинако живетъ) || *jäfi-ñkwel khwari* az apjával anyjával szitkozódik (матерится).

3. §. Birtokragozás.

Ragozási példa: *kwäl ház.*

a) Egyes számú birtok.

Egyes számú birtokos. Kettős számú birtokos. Többes számú birt.

1. <i>kwälém házam</i>	<i>kwälám kettőnk</i>	} háza	<i>kwälqu házunk</i>
2. <i>kwälén házad</i>	<i>kwälän kettőtök</i>		<i>kwälän házatok</i>
3. <i>kwälät háza</i>	<i>kwälän kettőjük</i>		<i>kwälän házuk</i>

b) Kettős számú birtok.

1. <i>kwälám két házam</i>	<i>kwälám kettőnk</i>	} háza	<i>kwälqu két házunk</i>
2. <i>kwälän « házad</i>	<i>kwälän kettőtök</i>		<i>kwälän « házatok</i>
3. <i>kwälän « háza</i>	<i>kwälän kettőjük</i>		<i>kwälän « házuk</i>

c) Többes számú birtok.

1. <i>kwälänäm házaim</i>	<i>kwälänäm kettőnk</i>	} háza	<i>kwälänqu házaink</i>
2. <i>kwälänän házaid</i>	<i>kwälänän kettőtök</i>		<i>kwälänän házaitok</i>
3. <i>kwälänän házai</i>	<i>kwälänän kettőjük</i>		<i>kwälänän házaik</i>

Az egyes sz. birtok egyes 3. személyének *kwälät*-féle alakja mellett néha az eredetibb egyszerű alak is hallható, pl. *lailät* és *lailä lába*, *läñghä* szava, *jengä* szolgálja, *poñghwél-poalä* fél váll-lapoczkája, *täu-poglä* töle.

4. §. Névmások.

a) Személyi névmások:

Nominativus: Sing. *qm én, näi te, täu ő.*

Dual. *mën mi ketten, nën ti ketten, tën ők ketten;*

Plur. *man mi, nan ti, tan ők.*

Accusativus: Sing. *qmñqm, näiñqñ, täwät v. täwä.*

Dual. *mëñqñäm, nëñqñän, tëñqñän.*

Plur. *manqñqu, nanqñän, tanqñän.*

Dativus: Sing. *amŋanēm, nāinan, tāwän.*
 Dual. *mēŋŋämne, nēŋŋänne, tēŋŋänne.*
 Plur. *manŋŋaŋe, nanŋänne, tanŋänne.*

Nyomatékosított személyi névmások: *amēz v. amk* én magam (pl. *amk nājēmt* én egyedül), *nāñkw* te magad, *tākw* ő | *mēnk* mi ketten magunk, *nēñk, tēñk* | *mank* mi magunk, *nank, tank* || Dativ. *amēznanēm, nāñkwnanēn v. nāñkwēnne, tākwütän* | *mēñkŋŋämne, nēñkwnŋän, tēñkwnŋän* | *mañkwnaŋe* | *nāñkwnanän, tañkwnanän.*

b) Az «egymás» kifejezései: *nowäm, nowän* stb., pl. *mēn nowämt vōkhtēmē* mi egymást megláttuk | *tēn nowänt tatēltaŋtiŋē* ők egymással versenyt futnak (они въ запуски бѣгаютъ). Másnemű szólás ugyane fogalomra: *tēn jēi ēptaŋtiŋē tēñk nāχän* t ők egymással szeretkeznek (они сами собою любятся).

c) Mutató névmások: *tī, tīt* ez (pl. *tī kwäl* ez a ház, *tīt mäter?* ez micsoda?) | *tā* az, amaz (pl. *tā kwäl* az a ház; *tā-poql tī jājin!* jer onnan ide! отсюда приди сюда!) | *tān* id. (pl. *tān jiw an jēl-šairēslēm* azt a fát én levágtam; *tān-ji-poqlt* aztán). — Milyenségmutatók: *tīmlē, tīmlē-khar* ilyen, *tēmliñ-khar* olyan (pl. *at vašintalēm tēmliñ-khar* nem látott olyat, не видалъ такого).

d) Kérdő és visszamutató névmások: *khŋn, khwŋn?* ki? mi? (állatra vonatkozva; pl. *khŋn älsēn?* mit fogtál? кого добыль? — *sqt älsēm* csukát fogtam | *khwŋn joŋtēs?* ki jött meg? кто пришел?) || *män* mi? micsoda? (jelzőileg), *mäter* id. (önállóan; pl. *män kēñēs kēñēstiŋē?* micsoda ügyben tanácskoztok? | *män vujēt khŋntēsēn?* micsoda állatokat találtál? | *mänērñē khōji?* mibe kerül? чего стоит? | *pilñē mäter khŋtsän?* micsoda félni valót találtatok? Vog. Népk. III. 523.) || *män-sēr?* milyen, miféle? (v. ö. *mōt-sēr* másféle; *ōkw' vūipä* v. *ōkw' šī khumei* egynemű, egyforma emberek) || *män-ši* v. *män-šaut?* mennyi? (v. ö. *mārsü-ši joŋts* kevés jött).

e) Határozatlan névmások: *khan* valaki: *khanne vāřēm šūñiñ tōřēm* valakitől alkotott boldogságos ég (*Nastase Feodorovna jeri*; v. ö. közép-lozvai *khañkhä* «ki» és «valaki», l. NyKözl. XXII. 11. l.) | *ql-khŋn* valaki | *atē-khŋn* senki || *mäter* valami: *kaš nāi mäter vāřēin, šōkh ōkw' šī* bármit (tdk. bár te valamit) csinálj, mindegy | *al-män* (jelzőileg), *al-mäter, al-mär* (önállóan) valami, valamicsoda (pl. *al-män kēñēs kēñēstiŋē* valami ügy-

ben tanácskoznak; Vog. Népk. III. 521.) | *oqti-män* (jelzőileg), *āti-mänēr* semmi (pl. *oqti-män pilnē mätēr at khqntloqlin* semminemü félni valót nem találtak; Vog. Népk. III, 523; *āti-mänēr jol ātim* semmi haszon sincs benne; *никакой пользы нѣту, am-paltēm āti-mänēr ātim* nálam nincs semmi; у меня ничего нѣту) || *mätēr* valami (pl. *am nāinan pälēnne mätēr lqṗātaleim* én neked valamit sugok füledbe; *pilnē mätēr* valami félni való) || *šqkh, šokh, šqkhiñ* minden, mind (pl. *šqkhiñ kholēx tit ōls* mind a nép itt volt, весь народъ здѣсь былъ; *šqkhiñ por* mindenkor, всегда; *šqkh okw' ši* mindegy, все равно; v. ö. *vuj ālnē tērmät šokh ōli* medveölő fegyvere s o k van; Vog. Népk. III. 523.) || *mot* más (*mot-sēr* másféle).

5. §. Határozók.

a) Helyhatározók.

I. Névmasi többől valók: *tit* itt, *tāl* ott | *ti* ide, *tqu* oda, *ti-tqu* ide-oda (pl. *ti-tqu kōñeralēm jū* ide-oda görbülő fa, *pēñkh-lēm-khqr ti šailkhati, tu šailkhati* a részeg ide hajlik, oda hajlik) | *ti-poql* innen,*) *tā-poql* onnan || *khot?* hol? *khwqtē* valahol (pl. *am nāinan khwqtē ijt-joytilēm* én utólerlek valahol téged, я тебя гдѣ-нибудь настрегу) | *khwqtē?* hová? *al-khwqtē* valahová (pl. *al-khwqtē jēlé-tuitēt* valahová elrejtöztek) | *khot-poql?* honnan?

II. Más névszói tövekből származó önálló alkalmazású határozók:

jēl (*jēl-ōl* első, legelső): *jēlt* elől, az előfélen (pl. *jēlt jōmēn!* elől járj! впереди иди!) | *jēl-poql* előlről, az előfélről (pl. *jēlēm-poqlēm pāri jājin!* jer előlem vissza! снпереди назадъ иди!) | *ilā, ilāl'* előre, az előféltre (pl. *ilāl' min!* menj előre! впередь иди!) — Igekötői alakja: *il, ilē*; használatának példái: *ilē pqrq-mēs* elugrott (отскочилъ) | *tujt il-rēpēn!* rázd le a havat | *kātāt ilē-nārātīt* kezét kinyújtja (руку протянетъ) | *lqilēm il-takēmti* lábam elcsúszik (нога раскатится) | *ilē tajelaytuz* hótalpakon futni (на лыжахъ бѣжать) | *tusjēx ilē-piššēmēn!* fúdd el a port! || *kwārt-mowēs il-pāsērtuḡ* a fehérnemüt kifacsarni (бѣлье выжимать) | *oqrēs ilē-*

*) A *tit* itt, *ti* ide határozóknak megfelelő *tit* időre vonatkozólag használatos «ezután, ez időtől kezdve» jelentésben (l. alább).

leštux megigazítani a tüzet | *mowēsān il-sāriān, at ānšiān*. ruháit kiméli (беререгъ), nem viseli.

jij utó (*jij-ól* utolsó): *īyt* hátul, utóbb, mögött (pl. *tāu tākw jēlt mīni, mān īyt mīniwē* ő hadd menjen elöl, mi hátul v. utóbb megyünk, *позади поидемъ, īyt tuñši* hátul áll). — Igekötői alakjai: *jit* és *īyt*, pl. *jit-kwājmetāxw* nyomozni, nyomában járni (pl. a vadnak; звѣрь слѣдовать) | *īyt-joyteim* utólérem (настергу ego).

pār «vissza», főképp igekötői alkalmazásban, pl. *šāš pār kušēri* a nyírhéj visszafelé göngyölgdik (назадъ скарчивается) | *rašnē pār-lqškēmēs* a madzag meglazúlt (веревка ослабла) | *pūlē-pēm pār-kwqlēs* daganatom visszament (опухоль отлегчилась).

ju i, jii belső, benső fél (*juix kwāl* a belső szoba): *jij-poql* beltülről; hazúlról (pl. *jij-poql šūštēm-khar* hazúlról szerzett hozomány, приданное невѣстѣ) | *ju be*; haza. Az utóbbi alak egyszerű igekötő szerepű, pl. *kwālne ju-tuxw, ju-tūlux* a házba bemenni (заидти), bevinni (принести въ избы), *ju-nālejāxw* elnyelni (проглотить) | *pōtēlkē ōrokhw ju-ājis* egy butella pálinkát ivott ki (выпилъ) | *sil koqtēmne ju-sēlēs* a száalka behatolt a kezembe (занозилъ руку).

kw ān külső, külfél (*kwānēx kwāl* külső szoba): *kwānēl* kívülről, távolról (pl. *kwānēl mīnēs* távolról ment, kikerülte) | *kwānē* kifelé, ki. — Igekötői alakja: *kwān, kwānē*. Példák: *vūt pētēr-poql kwān-lipēsti* a víz kilocsan a vederből (плещится изъ ведра) | *nālā šā'irēp-poql kwān at šēti* nyele nem jön ki (не вынимется) a fejszéből, *kwān-lāxtim* v. *kwān-lokhwim* kiverem (выколючу) | *lēin kwān-pēti* az evet szőrét hullatja (линяетъ), *tqul-pun kwān-nūlāti* a bőr szőre hull (переть обליняетъ), *kwān-narmēs* csupasz lett (голой сталъ) | *koqt-kwānšēm kwān-kušpēs* kezem körme leesett (отпалъ) | *noxs tqulāt kwān-nūxw* a nyuszt bőrét lenyúzni (снимать кожу); *jū sēmāt kwān-khultux* v. *kwān-oxwtux* a fa kérgét lehántani (кору снимать); *tqul-pun kwānē-khqurux* a bőr szőrét lekoppasztani (szerszámmal; переть выскоблить) | *am-rašnēm kwānē khwqlēs* lisztem elfogyott (мука вышла) | *oxšām kwān-multe-sēm* pénzem eljátszottam (проигралъ) | *kwān-lautēm sqiriñ mowēs* kimosott fehérnemű (стиранное бѣлье).

nu m felső (pl. *num-ól* a legfelső. Vog. Népk. III, 523.; *Num-Törēm Felső-Ég*): *numēn fōnn* (pl. *numēn khani fōnn függ*) | *nuñk fōl*, vmi fölé, főképp igekötői alkalmazásban. Példák: *jū-tāremnē*

nuñk-lokwén kúszszál föl a fára (Vog. Népk. III, 523.) | *voqñepne tóns nuñk-puptqu* a férget a horogra föltüzik (на уду надѣвають червь) | *vār-jū nuñk-sāstēs* az erdei fa felnőtt (лѣсъ выросъ) | *nuñk-tēlēs* föltermett (ember) || *nuñk-māškatauz* felöltözni (v. ö. *jel-oñkwasxtuz* levetkőzni) | *lū nuñk-nairextōxw* a lovat fölnyergelni (осѣдлать) || *nuñk-kēñsēs* fölébredt (разбудился); *nuñk-kitim* felköltöm (разбужу) | *nuñk-lēleis oqšél-poql* föltámadt (föllélekzett) a halálból (ожилъ изъ смерти) || *oqrēs nuñk-pēlēm-tāxw* tüzet gyújtani (разжигать; ellenben: *jel-khartāxw* eloltani, погасить); *nuñk-pēlēmlqus* meggyúlt, megégett (загорѣлся) | *kwäl nuñk-išels* a szoba fölmelegedett (нагрѣлась) | *kēr oqrēs-kēt nuñk-sonāti* a vas a tűzben izzóvá lesz (раскалится) | *pum nuñk-tōšēs* a fű megszáradt (трава подсохла) || *nuñk-pērētōxw* v. *nuñk-leštuz* megjavítani, megfenni (a kést; поправить ножикъ); *nuñk-kiutuz* megköszörölni | *tēr-kān nuñk-khartuz* fölszántani a szántóföldet (пахать).

jel alsó (*jel-ōl* alsó, legalsó; Vog. Népk. III, 523.; *jelēx törēm* alvilág = éjsz. vog. *joli tārēm*: *jelēx törēmne minēs* a más világba ment, на тотъ свѣтъ ушелъ): *jelē*, *jel* «le, alá» főképp igekötői alkalmazásban, pl. *tol-poql jel-rāts* leesett a lábáról | *vār-jū jel-khūti* az erdei fa hajlik (наклонится) | *khqtel jel-vunti* a nap leszáll (закатится), *jañghēp jel-uitenti* a hold alámerül | *oqñā jel-ōitēstē* a csészét elejtette (чашку уронилъ) || *sun kwallēl jel-tārsōxw* v. *jel-nāsōxw* a szánt kötéllel lekotózni (веревкой завязать) | *pāsēn-poqart lqilū jel-nūrēmtim* az asztaldeszka lábát megerősítem (окрѣплю) || *kwārt jel-sartuz* az inget beszegni || *jel-pūx* elfogni v. lefogni vkit (поймать) | *sā'ir jel-lokhuç* a tehenet leszúrni, levágni (колоть корову) || *tōrēm jelē khwašši* imádkozik (молится) || *jelē tuitēst* elrejtöztek (запрятались) | *sāmān jel-khañān* behúnyja szemeit (зжмурить глаза) | *mātēr törne jel-mqñim-tōxw* valamit kendőbe göngyölni (завернуть) || *lū jel-oxšāmes* v. *jel-sōrlaçts* v. *jel-jarmēs* a ló lesóványkodott (отощалъ) | *jel-ōrtōxw* elfáradni (пристать) | *jel-junēm-tqwesēm* elaludtam (сдремнулъ) | *jel-sūltqusēm* megöszültem (осѣдлъ) | *kwārtēm jel-tōlpēs* ingem elszakadt (оторвалася) || *jel-sātepi* sötétedik (темнѣется) | *jel-iñgels* besötétedett (отемнилось) | *polwēs jel-piššuz* a gyertyát eloltani (задувать свѣчку) || *išēm viit jel-lqñsi* a meleg víz meglanguyl (простынетъ) | *jā jel-pōlēs* a folyó befagyott (рѣчка стала); *lām jel-polēstim* a levest lehűtöm | *vōj jel-jānti* a zsír megfagy, lehül (стынетъ).

äl a folyónak fölvidéke (*äl mōkhēm* fölvidéki nép): *ällē, äläł* fölfelé (a folyón, на верхъ), pl. *äläl tawx* fölfelé evezni | *äl-poql* felülről (съ верху).

lui a folyónak alvidéke (*lui mōkhēm* alvidéki nép): *laŋghē, laŋghäl* lefelé (a folyón; на низъ) | *lui-poql* az alvidékről, alulról (снизу).

puij a víznek part felé eső része: *pō* a partra föl, a nagy folyóból a beléje torkolló kisebbbe (pl. menni), pl. *khul pō kwali* a hal a kisebb folyóba megy föl (въ рѣчку подымается). Ellentéte:

nal a víz irányában befelé, a nagyobb folyó irányában lefelé, pl. *khul nal-taräti* a hal a kisebb folyóból a nagyobba ereszkedik (въ рѣчку пускается) | *khōp nal-vortēn!* taszítsd el a parttól a ladikot! (отпexай отъ берегу лодку!) | *nqr ōx-poñk-poql nal-pä'irmenti* a gerenda a hegycsúcsról alá gurúl.

khwašē hosszú: *khwašät* messze, a távolban (pl. *khwašät tuñsi* messzire áll) | *khwašän* a távolba, messzire (pl. *khwašän jälsēm* messzire mentem, далеко ходилъ) | *khwašt* hosszában (l. alább a névutók közt).

vōt rövid: *vōtne* közelben, közel (pl. *vōtne tuñsi* közelben áll, близко стоять) | *vōttē* közelébe vlminek (pl. *powēlne vōttē jōtim* közelebb megyünk a faluhoz, ближе къ деревнѣ подойдемъ).

khqmäi, khqmē hason, kidomborodó részével v. arczczal lefelé, pl. *khōp khqmäi khuji* a ladik hasán fekszik (на брюхѣ лежить), *khqmē tušp khōp* laposan terülő, hasas ladik (прямая, не крутая лодка). — Igekötéi alakja: *khqm*, pl. *khōp khqm-khqmux* v. *khqmäi punux* a ladikot szádjával lefelé borítani (навалить) | *khqm-rawēlöxw* id. | *khqm-kämsértaxti* összekuporodik.

khonäi háttal lefelé, hanyatt, pl. *khōp khonäi khuji* a ladik hanyatt (на спинѣ) fekszik | *khonäi* v. *pal punšux* hanyatt vetni (a ladikot, распрокинуть). V. ö. *khonäi khōp* meredek, magas oldalú ladik (крутая лодка).

okw' egy: *okwän* együvé, egybe, pl. *taulēm okwän küšers* állatbőröm egybezsugorodott, összeránczosodott (сморщилась) | *kit kwälē okwän oltux* két kötelet egybe toldani (наставлять, сротать).

laqxw, lax «körül» igekötői használatban, pl. *ti vqr laqxw-mūltim* ezt az erdőt körüljáróm (обойду) | *kwärt laqxw-käsux* v.

laɣw-sartuɣ az inget körülszegni (кругомъ обшивать) | *poñkém laɣ-joñghí* fejem forog, szédül (кружится).

läp igekötő a «teljes elfödés, elzárás» értelmével, pl. *ti jü* *tälél läp-puým* ezen fát öllel átfogom | *läp-léyтуɣ* leszegezni vmit | *kwäl-ou läp-tqwertöɣw* a ház ajtaját bezárni (запирать на крюкъ) | *šämän läp-sikwértausei* szemei bevonódtak hályoggal | *ti läp* *läp-šunštaus* ez a kidölt fatörzs moszattal vonódott be (чунжой заросло), *läp-khqıştaus* bemo hosodott (мохомъ заросло).

oqłt-p ēs egy sorban, egymás mellett: *mēn kwälām oqłt pēs* *tuñsífé* a mi házaink egymás mellett állanak (рядомъ стоять.)

III. Né v u t ó i alkalmazású határozók:

-kēt -ben (pl. *oql-kēt tatau* ölben hordják, *vār-kēt ōli* az erdőben lakik) | *-kēn* -be (pl. *vqšéɣ-kēn jel-nopēs* belesüppedt a sárba; *khēp-kēn toɣluɣ* a ladikba beszállani | *-ker-poql* -ből (pl. *khul khūnuɣ pūt-ker-poql oqñé-kēn* halat merni az üstből a csészébe, из котла въ чашку).

šup ē át, keresztül, pl. *jā-šup ē* a patakon által (черезъ рѣчку). — Igekötői alakja: *šup-*, pl. *jā šup-šusim* átgázolom a patakot (перепрожу рѣчку) | *tāñgēr kwqlē šup-šošsést* az egér keresztülragta (перепрызла) a kötelet.

tārēm t, *tärmēt* fölött, rajt, -n, pl. *noɣs jü-tārēm t khují* a nyuszt a fán fekszik | *šanš-tärmēt nársi* térden csúszik (пользеть на колѣнахъ) | *joqñk-tārēm t takēsöɣw* a jégen csúszkálni (кататься на льду) || *tärmél* fölött; -ről, pl. *vqñé-tärmél alēmtaytuɣ* vállon emelgetni, hordani (на плечѣ тащить) | *tusjéɣ ilē-piššemén pāsēn-pārt-tärmél* fúvd el a port az asztalról || *tärm*, *tärémné* fölé, -ra, pl. *pētéɣ kwäréɣ-tärm nūkki* a kakas a tyúkra hág (tojózik) | *is vuj khōl-tärm nuñk-iseps* a madárka a nyírfára szállott (птатка на березу сѣла) | *jü-tärémne nuñk-lokwén!* küsszál föl a fára (Vog. Nép. III, 523.). — Az utóbbi alak igekötői szerepü is, pl. *vuj-anšux vuj-ätät tärém-vuntésté* a medve medveszagára ült (medveszagát ráülte; u. o.).

tänémén: *ōɣ-tänémén* a hegyen (на горѣ), *jü-tänémén* a fa tetején (на вершинѣ дерева) | *täniñ* v. *täniñ poql* felülről, a magasból: *oqmp täniñ nal-ät vī* az eb felülről szaglászik.*)

*) Figyelemre méltó, hogy a kézirati evangeliumfordítások az «ég» (caelum) szót mindig тәһүмь s nem a közbeszéd *törém*

poql fél, oldal: *poqlt (palt)* -nál; -hoz, pl. *näi-paltén* te nálad (у тебя) | *am oqsélém am-poqltém ti joxts* im megjött (hozzám) halálom || *poql -töl*; -ből; -ről, pl. *am-poqlém oxsä vis* pénzt vett tőlem (отъ меня) | *jëkwät-poql rañkhé öli* külön lakik a nejétől || *vüt pëter-poql kwän lipësti* a víz kilocsog a vederből | *nälü ša'irëppoql kwän at šëti* nem jön ki a nyele a fejszéből (изъ топора) || *šakhiñ mō-poql ölst* minden vidékről (со всëхъ сторонъ) voltak | *öx-poñk-poql* a hegyről. -- Igekötői alakja *pal* «szét», melynek használatára példák: *jä pal-pätelés* a folyó szétnyílt, fölnyílt (t. i. levetette jég-burokját, рѣчка открылась) || *šängeł pal-peštuz* szétoldani a csomót (узелъ развязывать) | *kñ pal-ojtuz* a gombot kigombolni (разстегнуть) || *lōñkh tit pal-khasti* az út itt ketté v. szétágazik (развились) | *khul pal jašuz* v. *pal-šiltuz* a halat széthasítani, fölszajlani (пороть) | *khōp pal-poxtlayts* a ladik megrepedt (расщелялась), *pal-kholpēs* széthasadt (раскололась) | *jū pal-päkmänts* a fa megrepedt (a fagytól; деревина отъ стужи стреснула) || *šur-kén pōš-punät pal-šökörtitē* a fajt farktollait szétfeszíti (расширить) || *kit vurtne pal-vurtingu* két részre osztjuk szét (раздѣлимъ). V. ö. *pal mō* szabadon fekvő, sík terület (плосклатое мѣсто).

tārē ellen; vlni irányában, pl. *am tārēm öšiti* haragszik reám (сердится на меня) | *am tārēm oqmp šauti* az eb örvendezve jön felém.

m ä n t é l vlnin át, pl. *kušnäs-mäntél kwän-āñkwéts* az ablakon át kipillantott (выглянулъ въ окошко).

kh w a š t vlni hosszában, pl. *pat oxtés vüt-qš-khwqšt patli* a lapos kő a víz felülete hosszában (по водѣ) pattan || *tqul khwqšt nünšlöxw* a bőrt hosszában nyújtani (кожу растягивать).

j ä t -vel, együtt, pl. *am-jätēm* velem, *näi jätēlen* veled, *täu-jätlät* ő vele (*täu am-jätēm äk vujip* ő egyforma velem, *näi-jätēlen jät at mineim* nem megyek együtt veled) | *jū tārät-jät nuñk-mänētōxw* a fát gyökerével együtt fölszakítani (съ корнями вырвать).

szavával fordítják. Ez nyilván azért történik, hogy ne kelljen egyazon vogul szót használniok az «isten» és «ég» fogalmakra, a mint e törekvést a Попов-féle evangélium fordításokban is tapasztaljuk, melyekben: *tōrem* «isten», de «ég» *aul*, holott a közbeszédben ez is: *tōrem*.

m q s -ig, pl. *tī mō-poql vqr-mqš kit qjēl* innen az erdőig (отсюда до леса) két verszt | *vqr-ju jel-khūti mō-tārm-mqš* az erdei fa a föld színéig (до земли) hajlik le.

Egyéb nyelvjárásokban névutói szereppel is jelentkező ige-kötők:

tār át, keresztül, pl. *tār-pēltuž átszúrni* (проколоть), *tār-pūtuž átbökní*, *pārt tār-pērétémé* a deszkát átfúrtam (провернул).

khāñghē át, keresztül, pl. *khāñghē-tuštesēm* átléptem (перешагнул) | *jā-šupē khāñghē-vqžtkhatsēm* átvetettem magam (перемахнулся) a patakon.

*lāl*t szemben, pl. *tāu jātlāt lāl*t *khojekhatsēm* szemben találkoztam (встрѣтился) vele.

b) Időhatározók.

I. Névmási szerkezetek: *khuñ* mikor, *al-khuñ* valamikor, *atī-khuñ* soha || *tī* most, *tī... tī* im most, pl. *tqu tī minēs* most oda ment (Vog. Népk. III, 521.) | *tī okwān tī nqwēlahtsei koqtēl* most im kézzel egybefogózkodtak (u. o. 523.) | *vuj-anšux tī jel tī šōplēs* a medve im ezzel megengesztelődött || *tīl* ezzel, ezután, pl. *tī mēnēs*; *tīl mqrstān tī jožts* ekkor elment; ezután rövid idő múlva im [ismét] jött (u. o. 539.) | *ōs tīl neilēs*, *vuj-anšux tīl ōs at tēštēs* erre ismét előtűnt, a medve ismét nem merészkedett (u. o. 523.) || *tqñ-ji-poqlt* azután, később || *tak* (éjsz. vog. *tajēž*) később, pl. *tak ōs jožteim* később ismét jövök (послѣ опять приду) || *mqtē* előbb, minap, multkor, pl. *am mqtē qmiltēsēm* én a minap megmondottam (я въ прошлый разъ сказалъ) | *āñ-mqtē* nem régen, éppen az imént, pl. *āñ-mqtē tīt ōls* давшие здѣсь былъ || *motti* tavaly, *mqkat khatēl* (kond. *molyat, molkañt*) tegnap.

II. Idő t jelentő alapszókkal képzett időhatározók: *ši* idő (pl. *soqt ši ints* egy hét telt le, недѣля прошла): *ton-šit* akkor | *lū jel-ortēnāt-šit šekhi* a ló, ha elfárad (когда пристанетъ) liheg | *okw māt-šitēl* egyszer csak (Vog. Népk. III, 521.) || *qrēm* idő: *nai kwaln' qrmāt pūkhētēs-je* napkölte idején fogózkodtak egybe (u. o. 523.) || *tī khatēl* ma (сегодня) | *khurt khatēl* holnapután (послѣ завтра) | *tīl-khatēl* mostantól, e naptól fogva: *sol-pēl Khqis jepriñ ōsēn*, *vqñ-nēl tēlēm vqñ-vqñtērt tīl khatēl jepriñ ōli* igazad van, Kh., ügyes vagy; de az erdőből termett «erdei vidra» (medve) ettől fogva még ügyesebb (u. o. 521.) || *jī* «éj»: *jītalēn* éjjel (ночью) | *jī-šupne jožts*

éjféltre ért az idő (полночь сталъ) | *jī-tē khatél* (pl. *jōmi*) éjjel-nappal (jár) || *khwōlt* reggel (утромъ) | *khwaltiñ* holnap (завтра) || *jēt est* (вечеръ): *jētāi* (pl. *joŷts*) este (вечеромъ) || *tujāi* tavasszal, *tujī* nyáron, *tāŷwi* ősszel, *tēli* télen.

III. Különös időhatározó szók: *ān* most, *ān-kānt* (pl. *joŷts*) azonnal, *ān-tī* mindjárt, nem sokára (pl. *ān-tī joŷteim*) | *ōs* ismét, megint; még, pl. *ōs šunsēs*, *ōš loŷkats* megint nézett, megint leskelődött (Vog. Népk. III, 523.); *ān ōs at joŷts* még most nem érkezett meg (еще не пришелъ) | *iñst* csak most, pl. *iñst jānēmēp vār-jū* csak most növb érdei fa; *ān iñst pilnē manēr khatśān?* hát most mi félelmet találtatok? (Vog. Népk. III, 523.) | *jīra-mqš* (pl. *minēs*) örökre, örökké (вѣчно) | *vaškān* v. *vaškē* töremne id., pl. *am tit vaškān ōlneim* én örökké itt élnék (я-бы здѣсь до вѣку прожилъ); v. ő. középlovai *vaškē* «teljesen, éppenséggel» (= or. вообще). || *okw-šās* egyszerre (pl. *jel-ālsām* ütöttem agyon őket).

Különös időhatározó névutó: *vuil*, pl. *īsiñ* törem *vuil* *vuil* *vuil* *vuil* *vuil* régi idő óta álló ház (съ изстари стоящій домъ) | *pēs-vuil* *moŷāt tit ōli* régi idők óta el ő itt földjén (съ вѣку живеть онъ здѣсь на своей землѣ) || *okw' vuil* egyszerre, hirtelen, pl. *okw' vuil pōtēlkē ōrokhw ju ājis* egy butella pálinkát egyszerre (спазу) ivott ki.

IV. Tér- és mennyiségi fogalmak időhatározó átvitelei:

vēt rövid ideig, pl. *khwqšē ōlseī*, *vēt ōlseī*; *khwqšē* *rqšēs* soká késett (долго замешкался) || *tākŷēs-poŷlne joŷts* őszre ért az idő (осень сталъ) | *šir tēlnē jēt-p o q l t minēsēi* hajnaltámadat előtt mentek el (до зарыи уѣхали) || *tqut-vul-šup jel-joŷtnāt m q š khurēm* *por nālél khqjwēs* az üszkős fadarabot, míg leérkezett, háromszor találta nyíllal (Vog. Népk. III, 521.) || *mqrštān* kevés idő múlva, nem sokára, pl. *mqrštān joŷteim* за мало буду || *šqkhiñ* *por* mindig (всегда), pl. *š. p. khwqrrēkhati* mindig szitkozódik | *khurēm* *por* háromszor stb.

c) Mó d h a t á r o z ó k.

I. Névmási többől valók: *tok* úgy || *khum*, *khumle* hogyan, pl. *khum ints tāu?* hogyan lett ő? mi lett vele? (чего доспѣлъ съ нимъ?); *am nālēm khumle at khojis* hogy nem talált az én nyílom?

(какъ моя стрѣла не попала?); *am tãwãn s̄onet̄sm̄e khum̄l̄e t̄ot-ment̄s̄* én ̄ot észrevettem, a mint lopott (я его замѣтилъ, какъ онъ кралъ) | *al̄e-khum̄* valahogyan, valamikép, pl. *sus at k̄hoiw̄s̄ al̄e-khum̄* a jávort valahogyan nem találta (а нул; звѣрь какъ то не попалъ) | *at-khum̄le, ̄ãt̄e-khum̄* sehogyan, sehogysem, pl. *at-khum̄le varne oqm̄l̄em̄ ãt̄im̄* sehogy (никакъ) *sincs̄* módomban megcsinálni, *̄ãt̄e-khum̄ at š̄eleim̄ v̄ãruç* sehogy sem tudom megcsinálni (никакъ не могу сдѣлать).

II. Mó d h a t á r o z ó i r a g o k :

1. -is, -iñis, pl. *ñüris rás̄si* erősen ordít, sir (шибко рыдаеть) | *sol̄iñis̄ qm̄elti* igazán beszél (*sol̄* igaz). V. ö. *pil̄és* «félénken» (а *pil̄* «félni» igéből, pl. *vuj-ãt̄at pil̄és t̄e t̄ãr̄et̄est̄e* medveszagát félénken v. félve bocsátotta ki; Vog. Népk. III, 523.), melyhez hasonló az éjsz. vog. *pilis̄mã* «félelmetes».

2. -n, -ne, pl. *tãu sãñ òli* ő józan (онъ трезвой); v. ö. *sãñ khum̄* józan ember | *puš̄ñ òli* egészségben v. egészségesen van (онъ здоровъ); *vãt̄em-punãñ puš̄ñe khwult̄est̄* arcza szõre épen maradt (Vog. Népk. III, 523.) | *tãkw jãñk̄emãñ òli* v. *qm̄elti* ő magában (magánosan) él v. beszél (самъ собою живетъ, говоритъ) | *rãtt̄en* rögtön, hirtelen (въ другъ); v. ö. éjsz. vog. *rott̄i* id.

3. -ãi, -e, pl. *mãrãi pãçwti* hiába, czél nélkül lő (пустячно стрѣлить); v. ö. *mãr̄e lãç* hiábavaló beszéd (пустячное слово) | *p̄er̄e šun̄sux* görbén nézni (съ боку глядѣть) | *rãñkh̄e* külön, pl. *tãu j̄ekwãt-poql rãñkh̄e òli* ő külön él a feleségétől (онъ отъ жены rozno живетъ); *rãñkh̄e-rãñkh̄e vurtuç* külön-külön elosztani (порозь раздѣлить).

4. -l, pl. *jor̄el jor̄t̄eles̄em* szándékosan (нарочно) jöttem el; v. ö. éjsz. vog. *juri* id. | *okw' loq̄s̄el jom̄en!* egyenlő lassan járj (тихонько ходи)!

5. -t, pl. *tãu nãçãt òli* ő egyedül (одинако) él, *am nãçãmt òleim̄* én egyedül élek, *nãñkw nãçãnt, m̄ẽñk nãçãmt* stb. V. ö. *tut̄et p̄ert̄es̄m̄e* olcsón adtam el (дешево продаль).

III. Mó d h a t á r o z ó i g e k ö t ő k :

khw̄qt, khw̄qt̄e, pl. *pãñk-tõr̄em khw̄qt-pãtt̄es̄m̄e, khw̄qt-khw̄ql-t̄es̄m̄e* fõkendõmet elejtettem, elvesztettem (потерял) | *khw̄qt-kis̄etes̄em* elcsúsztam (скатился съ ногъ) || *khw̄qt-roçt̄es̄* megjíedt (испугался) | *khw̄qt̄e tip̄es̄* eltévedt (зablудился) | *khw̄qt-rim̄l̄es̄* összezavarodott (pl. a beszédben, запутался).

pél, pelé (éjsz. vog. *puł*) kiterjedt alkalmazásban főképp a «szétmenés, szétbomlás» eredményének jelzésére. Példák: *puł pēl-nalux* bogyót szétnyomni (ягоду мять) || *vuj-ańszuxne pēle-khqtwēs* a medve szétmarczangolta (задралъ его) | *oampne pēl-purwesēm* az eb megharapott (укусилъ) | *nūi nīrēl pēl-sairtaun* téged megvagdalnak vesszővel v. jól megvesszőznek (тебя отстегаютъ) || *khōl pēl-šāpauš* a nyirfa elrothadt (изгнила) | *ašjākēm pēl-kāšmelq-wēs* subám tönkrement (исчахла), tdk. «tönkre sárgúlt», *pēl-sārjaus* megpörkölődött | *kāmkā pēl-laršātaɣts* a varsa szétment (камка развалилась) | *am šētenēm pēl-jeɣšētēstē* szétrombolta az én kerítésemet (испортилъ мое прясло) | *pēl-tahtit* szétolvasztja | *pēl-šitlilām* tűzben sütve fölégetjük (Vog. Népk. III, 525.) || *lām pēl-ošīts* v. *pēl-sāwēs* a leves megsavanyodott (кашница прокисла) | *nūqul pēle-sēis* a hús megrothadt (изгнило) | *pēl-khašētaus* megpenészedett (заплѣснѣлъ) || *pēl-seiltēptux* v. *pēl-khqtelux* festőfűvel befesteni | *pēl-šultqasēm* megöszültem (оцѣдлъ).

sām, sāmē, pl. *sām-āitux* megmérgezni, megitatni (запоить) | *šām-ńaletkats* megfuladt (nagyot nyelve; подавился, ладно проглотуль) || *jońkhēp sāmē-tańēnts* a hold megtelt, telivé lett (мѣсяць полонъ).

Módhatározó névutó: *-khqitel* -ként, -képpen, pl. *nūqtēp jū-khqtēl katlāt tarri* rezgő faként rezeg kezeckéje (Vog. Népk. III, 523.).

IV. Különös módhatározó szók: *sāk* igen, nagyon, pl. *sāk molēmi* nagyon siet (очень торопится) | *āšēɣ id.*, pl. *tāu jēsīñ āšēɣ* ő eszes, nagyon (шибко хороша память у него); *tuńsiñ sōjim āšēɣ* igen magas patakmenti erdő (шибко высокой лѣсъ при рѣчкѣ); *pōl-kān vqšikiñ āšēɣ* az utcza nagyon sáros (улица шибко грязна); *nūris āšēɣ owreɣ* nagyon meredek part (шибко крутой берегъ); *nūris āšēɣ qumiñ* nagyon fáj (шибко больной) | *mqršākw* kissé, kis mértékben v. módon, pl. *mqršākw jel-ojilmentlaum* kissé elaludtam (маленько уснуль) | *sār* alig, nagy nehezen, pl. *pōwēl sār jāppi* a falu alig látszik (на сило видно); *sār lēlā khartelit* nehezen lélezkik (на сило дышетъ) | *nēsē* csak úgy, könnyedén; ingyen, pl. *nēsē mussi* könnyedén mosolyog (улыбається), *khēp vūl-qštē nēsē kōñni* a ladik a víz színén csak úgy sikamlik; *nēsē tixtūt, oɣšū at vī* ingyen (даромъ) tart el táplálékkal, pénzt nem vesz érte || *mqlēɣ* gyorsan.

V. Az állítás bizonyosságának, illetőleg valószínűsége fokának jelzésére szolgáló határozók: *ä-ä* igen, úgy van, pl. *näi minein am-jätäm?* te méssz-e velem? *ä-ä*, *am mineim* igen, én megyek || *jären* talán, pl. *jären joxti*, *jären at joxti* talán jön (можетъ-быть идетъ), talán nem jön | *mäntäm* id., pl. *täu mäntäm khuji*, *mäntäm at khuji* ő lehet alszik (можетъ быть спитъ), lehet nem | *al* valószínűleg, aligha nem, pl. *täu al ti khatél joxté* valószínűleg ma jön (можетъ сего дня будетъ) | *tal* csaknem, pl. *vütne tal khwqallesém* csaknem a vízbe vesztém (чуть не утонулъ) | *tal jel at pätésém* csaknem elestem (чуть не палъ) | *marsäk* kevés hija, csaknem, pl. *oqmp marsäk at purés* kevés hija, hogy az eb meg nem harapott (чуть не укусила).

A tagadás kifejezései: *tuma* nem (önállóan), pl. *tuma*, *at mineim* (jössz-e velem?) nem, nem megyek (нѣтъ, не поиду) || *at*, *oqt* nem (igei kapcsolatban) | *ätim* (állítmányi szerepben) «nincs», pl. *am äsém oqtim* nem az én dolgom (не мое дѣло); *köm ätim* tehetség nincs (силы нѣту) | *até* — *até* sem — sem, pl. *am-paltém até sä'ir*, *até lü*, *até-khan ätim* én nálam sem téhen, sém ló, semmi sincs (у меня ничего нѣту, ни коровы, ни лошади). — A tiltó szó alakja: *ul* (pl. *ul min!* ne menj!).

d) Okhatározók.

I. Névmási szerkezetek: *mēr?* miért, mi okból?, pl. *mēr at minein?* miért nem méssz (почему не идешь)? | *män-kārēx?* mi célból, mi okból? (tdk. «mi kell»), pl. *män-kārēx ti joxtsén?* mi célból jöttél ide (для чего сюда пришелъ)?

II. Ok- és célhatározói névutó: *-mas*, pl. *ju-tatiläm khölēx šušné-mas* haza viszem, hogy a nép lássa (tdk. a nép látása végett; Vog. Népk. III, 525.) | *šimēm näi-masén iüris jēri* szívem miattad nagyon ég, nagyon szeretlek (шибко люблю тебя) || *am näi-masén khwaššux inteim* én reád (miattad) panaszkodni fogok (я на тебя жаловаться стану) | *täu-masä at khölkhati*, *qsnä ätim* ő felőle (ő végette) semmi sem hallik, hire nincs (ничего не слышать про его).

e) Mondatszerkesztő határozók.

I. Önálló mondatkötők:

män vagy, avagy, pl. *Khəis kišp-khər äñsi, män oqt?* van-e Khaisznak keresője, avagy nincs? (Vog. Népk. III, 523.)

kwoš amint, pl. *vuj-aišuy katl'-poqlät kwoš almėjoqlitē a* medve a mint kezecskéjét emeli (u. o. 523.).

kaš—kaš akár—akár, pl. *kaš nāi mänēr vāreīn, kaš jel-älein, šokh okw' si* akármit csinálj velem, akár megölj, mindegy (хоть убей, хоть то дѣлай надо мною что хочь, все равно).

-té «és», pl. *ji-té khqtél* éjjel és nappal.

-é? vajjon? -e?, pl. *minein-é?* mész-e?

-lé id. (=or. -ли), pl. *nāi minein-lē, at minein-lē!* mész-e te, vagy pedig nem mész?

-pél is, pl. *nāi-pél minnein-e?* mennél-e te is? (попелъ-бы и ты) | *sol-pél Khəis, jepriñ ösen* igaz is, Kh., ügyes vagy (Vog. Népk. III, 521).

-kel, -ketél «ha, hogyha» igei alakokkal kapcsolatban, pl. *vüt-kēt šuššeleim-kel, vüt poškheltaxti* ha a vízben gázolok (если я въ водѣ брожу), a víz locsog | *khopliñ mō ölés-ketél tissai vāreslām* ha dombosföld volt, síkká fogom tenni (Vog. Népk. III, 523.)

B) Igeragozás.

6. §. Alanyi ragozás.

Igető: *min-* menni, *neilēp-* megjelenni.

1. Jelentő mód.

Præsens.

Sing.	1. <i>mineim</i>	Dual.	1. <i>minimē</i>	Plur.	1. <i>miniwē</i>
	2. <i>minein</i>		2. <i>mininē</i>		2. <i>mininē</i>
	3. <i>mini</i>		3. <i>minijē</i>		3. <i>minejyt v.</i> <i>minet.</i>

Præteritum.

	1. <i>minesēm</i>		1. <i>minesäm</i>		1. <i>minesgu</i>
	2. <i>minesēn</i>		2. <i>minesän</i>		2. <i>minesän</i>
	3. <i>minēs</i>		3. <i>minēsē v.</i> <i>neilēpēsē</i>		3. <i>minést</i>

2. Föltétes mód.

1. <i>minneim</i>	1. <i>minnímé</i>	1. <i>minníwé</i>
2. <i>minnein</i>	2. <i>minníné</i>	2. <i>minníné</i>
3. <i>minni</i>	3. <i>minnífé</i>	3. <i>minneíjt v. minnet.</i>

3. Fölszólító mód.

2. <i>minén!</i>	2. <i>minän!</i>	2. <i>minän!</i>
3. <i>(täkw)mini!</i>	3. <i>(tēñk) mi- nífé!</i>	3. <i>(tank) mi- net!</i>

A passivum ragozási alakjaira példák gyűjtéseimből: *muñmēntaum* izzadok | *šairtaun* vágatol | *puptau* föltűződik, *purau* harapódik, *nōtau* a vizen úszik, *šimēm kwāšau* szívem ég (kesereg; сердце горитъ) | *šāmām pšēmne kwāšértqweí* szememet égeti a füst (мои глаза дымомъ жгутъ) || *vārwesēm* szereztetett nekem, *ñulmél itwesēm* megsebesültem, de *khātuy intaus* szakítódni kezdett; *tqutēlwēs* odanőtt, *pélē-khātweš* szétszakított, *khoiwēs* találatott (a nyiltól) | *pättaus* ejtődött, *voštaytausēm* bemázolódtam, bepiszkolódtam, *pél-šāpauš* elrothadt.

Példák az *int-* segédige használatára: *am nāi pāñkēnnē khwāš-šux inteim* én te ellened panaszt fogok jelenteni (я на тебя жаловаться стану) | *khum ints tāu?* mi lett vele? (чего доспѣлось съ нимъ) | *ñulmél itwesēm* megsebesültem (sebbel lettem).

7. §. Tárgyas ragozás.

Igetők: *joxt- jutni* (tárgyas alakban: utólérni), *tat- vinni*, *šair- vágni*, *jekél- befogni* (lovat), *äl- fogni* (vadat), *ölni*, *rast- dobni*, *ñüremt- megerősíteni*, *manent- szakítani*, *pajt* főzni.

a) A cselekvés tárgya egyesszámú.

(Pl. *am nāinan íjt-joxtilēm* én téged utólérlek, *nāinqn jērptim* szeretlek téged, *ton jiw am jel šairēs mē* azt a fát én levágtam; de *āñ-mānēr at šairēsēm* semmit sem vágtam).

1. Jelentő mód.

Præsens.

Sing. 1. *joxtilēm* | *šairēm* v. *šairim*, *älīm* v. *älim*, *jerptim*, *jekelim*, *rastim*, *ñüremtim* | *tqitimē*.

2. *joxtilén* | *šairin* v. *šairin*, *älén* v. *älin*, *jerptin*, *jekelin* | *tq̄tiné*.

3. *joxtité* | *šairité* v. *šairit*, *älité* v. *älit*, *jekelité*, *jerptit*.

Dual.	1. <i>joxtiläm</i> v. <i>joxtinäm</i>	Plur.	1. <i>joxtilqu</i> v. <i>joxtingu</i>
	2. <i>joxtilän</i> v. <i>joxtinän</i>		2. <i>joxtilän</i> v. <i>joxtinän</i>
	3. <i>joxtiän</i>		3. <i>joxtiän</i>

Präteritum.

Sing.	1. <i>šaireslém</i> v. <i>šairesmé</i> , <i>jekeléslém</i> v. <i>jekelésmé</i>
	2. <i>šaireslén</i> v. <i>šairesné</i> , <i>jekeléslén</i> v. <i>jekelésné</i>
	3. <i>šairésté</i> , <i>jekelésté</i>

Dual.	1. <i>šairesläm</i> v. <i>šairesnäm</i>	Plur.	1. <i>šairesnqu</i>
	2. <i>šaireslän</i> v. <i>šairesnän</i>		2. <i>šaireslän</i> v. <i>šairesnän</i>
	3. <i>šairesän</i>		3. <i>šairesän</i>

2. Föltételes mód.

Fölszólító mód.

Sing.	1. <i>šairnilem</i> v. <i>šairnime</i>	—
	2. <i>šairnilen</i> v. <i>šairnine</i>	<i>šairän! tq̄jän</i> (egyél)!
	3. <i>šairnüte</i> v. <i>šairnit</i>	—

Dual.	1. <i>šairniläm</i> v. <i>šairnänäm</i>	—
	2. <i>šairnilän</i> v. <i>šairnänän</i>	<i>šairälän! tq̄jlän!</i>
	3. <i>šairniän</i>	—

Plur.	1. <i>šairnilqu</i> v. <i>šairnänqu</i>	—
	2. <i>šairnilän</i> v. <i>šairnänän</i>	<i>šairälän! tq̄jlän!</i>
	3. <i>šairniän</i>	—

b) A cselekvés tárgyá többesszámú.

(Pl. *am ti kit khul* v. *ti khulét p̄jtiäm* én ezen két halat v. e halakat megföözöm).

1. Jelentő mód.

Præsens.

Sing.	1. <i>p̄jtiäm</i>	Dual.	1. <i>p̄jtinäm</i>	Plur.	1. <i>p̄jtinqu</i>
	2. <i>p̄jtiän</i>		2. <i>p̄jtinän</i>		2. <i>p̄jtinän</i>
	3. <i>p̄jtiän</i>		3. <i>p̄jtiän</i>		3. <i>p̄jtiän</i>

Präteritum.

	1. <i>p̄jtesäm</i>		1. <i>p̄jtesnäm</i>		1. <i>p̄jtesnqu</i>
	2. <i>p̄jtesän</i>		2. <i>p̄jtesnän</i>		2. <i>p̄jtesnän</i>
	3. <i>p̄jtesän</i>		3. <i>p̄jtesän</i>		3. <i>p̄jtesän</i>

2. Föltételes mód.

	1. <i>p̄jteniäm</i>		1. <i>p̄jteninäm</i>		1. <i>p̄jteniinqu</i>
	2. <i>p̄jteniän</i>		2. <i>p̄jteniän</i>		2. <i>p̄jteninän</i>
	3. <i>p̄jteniän</i>		3. <i>p̄jteniän</i>		3. <i>p̄jteniän</i>

3. Fölszólító mód.

	2. <i>p̄jtän!</i>		2. <i>p̄jtän!</i>		2. <i>p̄jtän!</i>
--	-------------------	--	-------------------	--	-------------------

8. §. Igenevek és gerundiumok.

1. Infinitivus. — Végzetei: *-uɣ* és *öɣw* fölismerhető szabályosság nélkül. Példák: *oɣwtuɣ* (kérges) lehúzni; de *öñkwsöɣw* (bört) lehúzni a medvéről és *jel-öñkwsaɣtuɣ* levettközni | *kämlemuɣ* lágyulni; de: *kämlemtöɣw* lágyítani | *kwänšuɣ* karmolni; de *kwäšöɣw* összekarcolni magát | *khañstöɣw* tanítani; de *khañstaztuɣ* tanulni | *khöltuɣ* hámozni; de: *khöltelöɣw* (frequ.). Értelemkülömbözéssel: *khartuɣ* «vonni»; de *jel-khartöɣw* «eloltani (tüzet)», éjsz. vog. *ɣariti*. V. ö. még: *rautuɣ* szórni, *khañšuɣ* irni | *kwäjüɣ* nyomon járni, *näruɣ* örölni, *šaptuɣ* temetni, *jänmeltuɣ* nevelni | *šiltuɣ* hasítani, szíjalni, *léɣtuɣ* szegezni, *ülätaluɣ* hordani | *älmüɣ* emelni, *khwaššekhätuɣ* panaszkodni | *vönghuɣ* csépelni, *khöntlaɣtuɣ* hadakozni | *vurtuɣ* osztani, *vuttuɣ* ültetni, *jel-türtuɣ* kifogni (lovat) || *alptöɣw* festeni, *vänéptöɣw* vezetni | *pelémtöɣw* gyűjtani, *tälätöɣw* fizetni | *pönkhölöɣw* részegedni | *sipértöɣw* boronálni, *šinölöɣw* csókolni, *titéltöɣw* nedvesíteni | *khajérlöɣw* hamiskodni, *šqlütöɣw* sajnálni | *jel-örtöɣw* elfáradni, *vötölöɣw* (gabonát) szelelni | *nünšlöɣw* nyújtani, *kušetöɣw* tépni, kitépni.

2. Nomen verbale *-p*, *-pä*, főképp melléknévi igenév jelölésére alkalmazva, pl. *khwoitép-khar* a betegen fekvő, *khañstép-khar* tanító, *voɣétép-khar* verekedő | *läɣwép khöp* könnyen járó ladik (ходная лодка), *pänlöp šäs* házfedésre való nyírkéreg, *šimém jörpä pü* szivemnek kellő, kedves fiú (любезный сынъ). V. ö. *mujlöp* ajándék, *tép* táplálék, gabona stb. — Az *-iñ* képzővel való kapcsolatára példa: *lämiñ roš quméltpiñ-khar* a zelniczés fővénypart fájdalmat okozó (*Joqk jeri*).

2. Nomen verbale *-né*. Példák: *pilné mätr* félni való, félendő valami, *vuj älné kēñš* medvevadászatot tárgyaló tanakodás, *ñoɣs kišné jaš* nyusztvadászatra való ösvényrovás, *palwés leštne kēr-kqat* «gyertyaoltó vaskéz», koppantó, *pärtén' jü* mángorló fa | *am okwän khañstaxtén' nēm nöm*, kivel egybeszoktam.

4. Nomen verbale *-iñ*. Példák: *šajl qaṁmiñ sujil qaṁmi* a mennydörgés zengő zajjal zeng (гремить) | *paṁ tquliñ löpeñkél löpéɣti* a récze szárnyas lebegéssel fut lebegve tova (на водѣ бѣжить на крыляхъ). V. ö. *tuñšiñ* magas (*tuñš-* állani) stb.

5. Nomen verbale *-m* főképp participium praeteriti alkalmazásban, pl. *šültém poñk* öszült fej (*pél-šültqus* megöszült) | *täu am*

pañstēm jāim ő az én nemző atyám (родной отец). Lehet mint más nyelvjárásokban praeteritum-jelölő is, pl. *at vāsintālem tēmlīñ-khqr* nem látott ilyet (не видалъ такого).

6. Gerundium *-imē, -im, -ēm*. Példák: *oqrés paltimē oqrésné paltitām* tüzet rakva tüzbe vetjük (fölegetjük); Vog. Népk. 525. | *kösér jan nīm oxšā mulēsēm* kártyát játszván nyertem (въ картахъ деньги выигралъ) || *tāu poqksi : nuñk-t ēlēm at vāsintālem tēmlīñ-khqr* ő csodálkozik: felnövekedvén nem látott olyat (не видалъ отъ роду такого) | *khajérlem qmilteim* hamiskodva beszélsz, hazudsz (время) | *tā'ilēm oleim* jól vagyok lakva (ситой сталь).

A föltétel kifejező *-kel, -ketel* szócskára nézve — mely több nyelvjárásban az igetökhöz csatlakozva gerundiumot képez, ellenben itt a kész személyragos igéhez járulva, inkább kötőszónak tekinthető — l. fönt. 24. l.

9. §. A változó tövü igék ragozása.

I. A teljes tö végmássalhangzója: *-γ*, illetőleg belőle fejtett *-j*:

m q γ- dugni, betömni: Ind. præs. *mām v. maqēm, mān v. maqēn, maji ; majim, majin, mājje ; mājwē v. maqqu, majin, maqēt v. majēt* | praet. *māsem v. mausem* | imper. *mān ! maqān !* || Tárgyas rag. *maqim, maqin, majit* || Inf. *māγw*.

p ū γ- fogni: Ind. præs. *pūm, pūn, puji ; pujim, pujin, pūje ; pūqu, pūin, pūēt* | praet. *pūsem* | imper. *pūn ! pūān !* || Tárgyas rag. *pūrilēm* || Inf. *pūγ*.

s ā γ- fonni: Ind. præs. *sājem v. sājeim, sājen v. sājein, sāji v. sāfi ; sājim, sājin, sājje ; sājiwē v. sājqu, sārin, sārēt* | praet. *sāisēm* | imper. *sāren !* || Tárgyas rag. *sāilēm v. sāim, sāilēn v. sāin, sāit* || Inf. *sāuγ*.

n ē γ- kötni: Ind. præs. *nējeim, nējein, nēji ; nējim, nējin, nējje ; nējqu, nēān, nēēt* | praet. *nēsēm* | imp. *nēn !* || Tárgyas rag. *nēilēm v. nējimē* || Inf. *nēγw*.

II. A teljes tö végmássalhangzója : *-j*.

t q j- enni: Ind. præs. *tēm, tēn, tēi ; tējim, tējin, tēji ; tējqu v. tqjqu, tējin v. tqjin, tēt* | praet. *tēsēm* | imp. *tqjin ! tqjān !* || Tárgyas

rag. *t̄lēm, t̄lēn, t̄t* | imp. *t̄jān! t̄j̄lān!* || Infin. *t̄xw*; nom. verb. *t̄ēnē, t̄ēp, t̄ēm.*

vāj- venni: Ind. præs. *v̄m, v̄n, v̄i v. v̄i*; *vājme v. v̄me, v̄nē, vājfé*; *vājwē, vājne, v̄jēt* | præt. *vusēm* | imp. *vājīn! vājān!* || Tárgyas rag. *vāilēm, vāilēn, vāit* | præt. *vuslēm, vuslēn, vustē* | imp. *vājān! vājlān!* || Inf. *vuxw.*

vāj- látni: Ind. præs. *vōm, vōn, voi*; *vājme, vājne, vājfé*; *vājwē, vājne, vēt* | præt. *vosēm* | imp. *vājīn!* || Tárgyas rag. *vājilēm* || Inf. *vōxw.*

jāj- jōnni: Ind. præs. *j̄jēm, j̄jēn, j̄j*; *j̄jim v. j̄jmē, j̄jne, j̄j̄jē*; *j̄jwē, j̄jne, j̄j̄j̄t* | præt. *jisēm* | imp. *jājīn!* || Inf. *j̄jxw.*

māj- adni: Ind. præs. *mājim, mājīn, mājī*; *mājim v. m̄mē, mājīn, māj̄jē*; *mājwē, mājīn, māj̄j̄t* | præt. *mīsēm* | imp. *mājīn!* || Tárgyas rag. *meilēm* || Inf. *m̄ixw.*

lāj- lōni; vetni: Ind. præs. *l̄jēm, l̄jēn, l̄j̄i*; *l̄im, l̄ēn, l̄ējē*; *l̄ēwē, l̄ēnē, l̄ēj̄t* | præt. *lēsēm* | imper. *lājīn!* || Tárgyas rag. *leilēm* || Inf. *l̄jxw, part. præt. l̄im.*

šāj- rothadni: Ind. præs. *š̄jēim, š̄jēin, š̄j̄i*; *š̄jim, š̄jīn, š̄j̄jē*; *š̄j̄qu, š̄jīn, š̄j̄j̄t* | præt. *š̄isēm* | imp. *š̄j̄jēn* || Inf. *š̄j̄j̄x.*
V. ö. *š̄ait-* rothasztani.

šēj- törölni (éjsz. vog. *sēj-*): Ind. præs. *š̄jēm, š̄jēn, š̄ēi*; *š̄jim, š̄jīn, š̄j̄jē*; *š̄j̄qu, š̄jīn, š̄ēt* | præt. *š̄sēm* | imp. *š̄ēn!* || Inf. *š̄j̄xw.*

tēj- szōni: Ind. præs. *tēm, tēn, tēi*; *tējim, tējīn, tēj̄jē*; *tējwē, tējīn, tēj̄t* | præt. *tēsēm* | imp. *tējīn!* || Tárgyas rag. *tēilēm* || Inf. *tēxw.*

tuj- bemenni: Ind. præs. *tūm, tūn, tui*; *tujim tujīn, tuj̄jē*; *tujwē, tujīn, tuj̄t* | præt. *tūsēm* | imp. *tujīn!* || Inf. *tūxw.*

III. A teljes tö végmássalhangzója: *-w*:

r̄q w- rázni, csapdosni: Ind. præs. *r̄qweim, r̄qwein, r̄qwi* | præt. *r̄qusēm* || Inf. *r̄q̄x.*

l̄q w- igérni: Inf. præs. *l̄qweim, l̄qwein, l̄qwi* | præt. *l̄qwēs* | Inf. *l̄q̄x.*

n̄ä w- koppasztani, kiczibálni (haját, tollat): Ind. præs. *n̄äweim, n̄äwein, n̄äwi*; *n̄äwim*; plur. 3. sz. *n̄äwēt* | præt. *n̄äusēm* || Tárgyas rag. *n̄äwim* || Inf. *n̄äw̄x.*

Ugyanígy: *j̄ēkw-* tánczolni: *j̄ēkweim, j̄ēkwein, j̄ēkwi* | præt. *j̄exwēm* | inf. *j̄ēk̄x* || *š̄äk w-* szopni: *š̄äkweim, š̄äkwi*; de inf. *š̄äk̄x.*

IV. A tövégi mássalhangzó-csoport orrhangú előrészének kivetésével támadt tövváltozásokra példák: *int-* kezdeni, fogni vmihez: praes. *inteim, inti*; praet. *itsém, itsén, intés* | *khqnt-* találni: *khqntesém* találtam, *khqtsän* találtatok | *vunt-* leülni: *nqi vutné qrem* a napleszállás ideje | *kíns-* keresni: part. *kisné, kišp.*

MUNKÁCSI BERNÁT.

Sohan. Alexics a Nyr. XVII. 59. az oláhba átment *sohan, suhan* (= soha) szót a helyjelentő magyar *sohun*-ból magyarázza. Ezt a szót én is hallottam Szolnok-Dobokában, a honnan Alexics is idézi, még pedig én ikerszóvá erősítve is ismerem: *sohan-sohänešté* = soha, de soha, melyben az *-ešté* végzet ismert oláh módhatározó-képző. Nemrégiben Lőcsén tót gyerekektől is mintha hallottam volna ezt a szót, s utána nézvé a dolognak, kitűnt, hogy valóban használják a tótban, főképp a tót *nikda* (= soha) előtt erősítő járulékul, de az *n* végén, főképp ha önállóan használják a szót, gyöngén hangzik. A tót alak tehát nem teljesen biztos ugyan, de a tanulság, mit eszembe villantott, így is megmarad, hogy t. i. az oláh *sohan* egy régi alakunkat őrizte meg, melyet a NySz. sem tud már felmutatni. S ez a *soha* időhatározónak eredetibb *-n* ragos alakja. Mert hogy az *-n* nem oláh elem, azt az *-ešté* képző mutatja, mely a puszta tóhoz szokott járulni, s hogy az *-n* előtt *á*-nak kellett lenni, a *sárkány, sárgás, szállás* szók oláh alakja *sárkan, sárgaé, sálaš* bizonyítják, melyekben a magyar *á* az oláh hangsúly szótagjában nyílt *a* maradt.

Külömben már *a priori* is valószínű, hogy ha a zártabb hangzójú *hol* a tagadó szerkezetben leggazdagabb alakban, ragokban, hát a nyiltabbnak is lesz ott egy-két ragja. S ezen *-n* ragos alak segítségével az EhrC. *hogyhana* alakját is aligha helyesen nem magyarázzuk, ha felteszszük, hogy az *-n* rag eredetibb *-na* alakját őrizi: *hogyhána*. (V. ö. Simonyi, A magy. nyelv II. 290—1.)*

KALMÁR ELEK.

*) Valószínűbbnek tartom az én magyarázatomat, mely szerint a *hogyha* mellé itt a *na* indulatszó járult (MKszók. III. 148), mert csak a „mintha” jelentésű *hogyha* mellett fordul elő. Hasonló hangulatos járulékul a már ebben a „mintha, mintegy”-féle régi kifejezésben: *hogy már* (MKszók II. 137—8).

S. Zs.